Есхіл

Благальниці
(трагедія)
---

БЛАГАЛЬНИЦІ

Д І Й О В І О С О Б И

ДАНАЙ — старець, син єгипетського володаря.
ВОЛОДАР АРГОСУ — Пеласг.
ВІСНИК синів Єгипта.
ХОР ДАНАЇД, дочок Даная.
ХОР ПРИСЛУЖНИЦЬ.

ПАРОД

На орхестру, де представлено вівтар і статуї аргоських богів, входить х о р Д а н а ї д, одягнених у східні шати; в руці у кожної з них — обвита вовною гілка, що є знаком благальниць.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

До вигнанців прихильний, хай зглянеться Зевс
І на нашу громадку, що Нілом аж ген,
Од верхів'їв піщаних сюди прибула
На судні. Залишивши священний,
Що прилеглий до Сірії, край, ми втекли
Не тому, що вигнанням нас місто якесь
Покарало за вчинене вбивство —
Переповнені жахом, огидою ми
До безбожного шлюбу, що нас — чи не гріх? —

Мав єднати з синами Єгипта.
Це наш батько Данай, і порадник, і вождь,
Що в серця своїх дочок завзяття вдихнув,
Небезпеки всі зваживши й лиха,
Ось цей шлях через море солоне обрав
Аж до Аргосу. Тут-бо почався наш рід
Од корови, що ґедзь день у день її гнав,
І котру, нам на гордість, сам Зевс запліднив —
Утікачки торкнувсь його подих.
То чи є ще десь край, що гостинніше б міг
Прихистити благальниць? В руках он у нас —
Оливні гілки,
Що їх вовною ми обмотали.
Хай це місто, земля, і прозора вода,
І всевишні боги, і гнівні божества
Попідземні — могил охоронці —
Як і Зевс-Рятівник, що доми береже
Справедливих людей — цю громадку жінок
Найласкавішим подихом краю цього
Обігріють. Коли ж увірватись рішить
Із Єгипту юрба чоловіча сюди,
На болотяний берег, — у море її
З бистрохідними суднами разом
Ви одкиньте, боги! Буревій дощовий,
Блискавиці, громи в крутежі вихровім
Серед темної хлані, що дибки стає,
Нехай вигублять їх, перетоплять,
Перед тим, ніж, закон потоптавши, вони
Своїх сестер двоюрідних — чи не ганьба? —
Покоритись на ложі примусять.

Х О Р

С т р о ф а І

Нині з-за моря мій клич
Зевсовий пагін — бичок,
Мій захисник, хай почує, син Іо-корови:
Зевс на квітучому лузі торкнувсь її —
Й та народила у строк, що намітила
Доля, Епафа: те славне
Ймення про Зевсів нагадує доторк.

А н т и с т р о ф а I

Тож закликаю його,
Як і праматір свою,
Нині на цих от лугах, де вона зазнавала
Горя, щоб житель тутешній мав докази
Хоч неймовірні, та певні про витоки
Роду мого: це побачить
Кожен, послухавши, що скажу далі.

С т р о ф а II

Був би віщун тут, що знає голос птахів, —
Жалісний клич мій вчувши,
Певно б, гадав, що висновує тугу свою,
По-солов'їному плаче-ридає знову
Гнана яструбом хижим жона Терея.

А н т и с т р о ф а II

Вічна блукачка, так гірко-гірко вона
Тужить за домом рідним,
Сумно співає про синову долю важку —
Як од руки її власної впав, нещасний, —
Жертва гніву, що зміг засліпити й матір.

С т р о ф а III

Так от і я на ладу іонійському
Смутку віддавшись,
Зранюю ніжне лице,
Нільським опалене сонцем,
І серце, до сліз ще не звикле.
Журби своєї квіти рву:
Що, як не стрінеться нам,
Зайшлим сюди
З краю імлистого,
Друг, — рятівник од напасті?

А н т и с т р о ф а III

Вчуйте, родинні боги! Адже бачите,
Де справедливість:
Та коли повністю їй
Торжествувать не пора ще, —
Зухвальство готові карати,
Скажіть, чи милий вам цей шлюб?
Таж і знесилений вкрай
З бою втікач,
Сівши при вівтарі,
Жде від богів порятунку.

С т р о ф а IV

О, якби ж тому добрий кінець!
Задуму Зевса, однак,
Не вгадать, не вловити:
Блисне будь-коли він
І в пітьмі, явивши
Смертним чорної кари глибінь.

А н т и с т р о ф а IV

Не змінити того, що рішив
Порухом брів своїх Зевс,
Що звершитися мусить.
Незбагненні стежки
Мислей Громовержця —
Не проникне в них око людське.

С т р о ф а V

З верхів надій — в прірви млу
Повергне Зевс будь-кого стрімголов
Без найменшого зусилля —
Все-бо вершить бог без труда:
Думка його з високостей
Здійснює все намічене,
Не покидаючи трону.

А н т и с т р о ф а V

На гріх новий, Зевсе, глянь:
Зухвальців рід будь-що-будь хоче нас
Пов'язать безбожним шлюбом —
От що таке звихнена мисль!
Жалить їх шал жалом їдким,
Будить жагу і вже вони —
В сітях лячної Ати.

С т р о ф а VI

Таку печаль висновую, так тужу, кричу,
Заливаючи біль свій потоками сліз.
Гай-гай! Гай-гай!

Чи то не похоронний плач
Творю над собою, жива?

О згляньтесь, Апії горби!
Чи сприймаєш ти, земле,
Мову чужинну?
Раз у раз рука моя
Одяг сідонський рве —
Білі льняні накидки.

А н т и с т р о ф а VI

Як тільки смерть наблизиться — лине до богів
Рій обітниць і щирих, палких молитов.
Гай-гай! Гай-гай!
Вітри свавільні, вихрові!
Куди ж то нас хвиля жене?

О згляньтесь, Апії горби!
Чи сприймаєш ти, земле,
Мову чужинну?
Раз у раз рука моя
Одяг сідонський рве —
Білі льняні накидки.

С т р о ф а VII

Весло й вітрило, — дім хисткий —
Що ставить опір навалі хвиль,
Домчали нас без пригод сюди, —
Гріх нарікати.
Лише б щасливий кінець
Дав Батько всевидющий
Сподіванням нашим.

Хай той шлюб, та неволя
Мине нас, — усі ж бо ми
Од праматері славної рід ведемо.

А н т и с т р о ф а VII

Цнотлива дочко Зевса, глянь
Ласкаво на тих, які ласки ждуть,
Лицем ясним повернись до них
І від погоні,
О Діво, дів урятуй,
Свій гнів яви, богине, —
Відверни насилля,

Хай той шлюб, та неволя,
Мине нас, — усі ж бо ми
Од праматері славної рід ведемо.

С т р о ф а VIII

Ну, а ні — то всі ми,
Гурт засмаглих на сонці дів,
Під землю,
Де гостинно стріне Зевс
Душі тих, хто відстраждав,
Із гілками зійдемо,
Смерть в петлі прийнявши,
Бо ніхто нас не вчув на небі.

О Зевсе! Корову-Іо
Знову лють богів жене:
Впізнаю безмежний гнів
Дружини твоєї. Грозу страшну
Подув тугий віщує.

А н т и с т р о ф а VIII

З уст в уста про Зевса
Піде поговір лихий,
Як тільки
Сам же скривдить він дитя,
Що від нього ж почала

Іо, і відвернеться
Від благань. То краще
Голос наш хай на небі вчує.

О Зевсе! Корову-Іо
Знову лють богів жене:
Впізнаю безмежний гнів
Дружини твоєї. Грозу страшну
Подув тугий віщує.

ЕПІСОДІЙ ПЕРШИЙ

Входить Д а н а й.

Д А Н А Й

Не побивайтесь, доньки! Вас привів сюди
Керманич пильний, сивочолий батько ваш.
А що й на суходолі я за старшого, —
До слів моїх велю вам прислухатися.
Он пил я бачу — війська посланець німий.
Скрегочуть колісниці, не змовкаючи.
Вже видно щитоносців, наїжачених
Списами; коні і вози тут загнуті.
Хтось, видно, повідомив, і зустріти нас
Вожді тутешні вийшли. Та не знати лиш,

Чи намір у них мирний, чи, розпалені
Шаленим гнівом, у похід цей вибрались.
Отож найкраще, доньки, про всяк випадок
Під пагорбом священним зараз сісти вам:
Вівтар — од вежі кращий, непробійний щит.
Не гайтесь! У лівиці віть оливкову,
Що в білій вовні, хай тримає кожна з вас,
Бо це ж ознака Зевса милостивого,
І стисло, скромно, сумно, бо й годиться так
Захожим, розмовляйте з чужоземцями.
Скажіть, що вас не вбивство з дому вигнало.
Але щоб не злетіло з ваших уст, бува,
Слівце зухвале. Спокій поміркований
Хай просвітляє ваші лиця, погляди.
Та говоріть не довго і не плутано,
У чому рід ваш часто звинувачують.
Умійте поступитись: ви ж — вигнанниці,
Хто слабший — хай не сміє лихословити.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Розумно, батьку, до розумних мовиш ти.
Затямлю раду мудру. Лиш би предок наш
Із неба, Зевс, поглянув доброзичливо.

Д А Н А Й

Авжеж. Хай скине оком на дітей своїх.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Нехай лишень захоче — все владнається.

Д А Н А Й

Отож не гайтесь. Дійте, як задумано.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Присісти край престолу вже б хотіла я.

(Хор піднімається на пагорб і вітає статую Зевса.)

Від мук, о Зевсе, поки можна, вибав нас!

Д А Н А Й

Ще й Зевсового сина слід закликати.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Вітаю рятівного сонця промені.

Д А Н А Й

Ясного Феба, що з небес тікав колись.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Вигнання сам зазнавши, хай сприяє нам.

Д А Н А Й

Нехай сприяє, світлий, хай заступиться.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Кого ж іще з богів цих закликать мені?

Д А Н А Й

Тризубець бачу, можновладця-бога знак.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Подбай про нас на суші, як на морі дбав.

Д А Н А Й

Гермес ще тут, бо так і личить еллінам.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Хай добру вість несе він урятованим.

Д А Н А Й

Усім богам при вівтарі їх спільному
Вклоніться. Потім сядьте, мов голубки ті,
Що коршака бояться, хоч із роду він
Пернатих, та ворожий їм, ненависний:
Чи птах, який їсть птаха, може чистим буть?
Чи той, хто доньку в батька силоміць бере,
Щоб одружитись, чистий? Ні. Провина ця
Зухвальця і в підземній млі гнітитиме.
Бо й там, чував я, кожному за злочини
Останню кару інший Зевс відмірює.
Ведіть же мову, доні, як домовились,
Щоб ваша справа якнайшвидше верх взяла.

Данаїди стають на східці вівтаря. На сцені, у супроводі воїнів, появляється в о л о д а р Аргосу — Пеласг.

В О Л О Д А Р

Звідкіль це гурт чужинок завітав до нас
У шатах пишних, у пов'язках варварських?
Із ким вестиму мову? Так ні в Аргосі
Не ходять, ані в іншім краю еллінськім.
А те, що ви самі прийти наважились,
Без вісника, без друга, супровідника, —
Мене дивує більше, аніж інше щось.
Гілки, щоправда, бачу, що, за звичаєм
Благальниць, ви їх склали цим богам до ніг.
Ось це вже на Елладу натякає нам.
Тут різні можна висувати здогади,
Та хай з прибулих краще обізветься хтось.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Таки не помилився щодо одягу.
Та хто ти? Горожанин чи окличник ти,
Що носить жезл, чи, може, владарюєш тут?

В О Л О Д А Р

Зі мною можеш мову без вагань вести,
Бо я — син Палехтона земнородного,
Пеласг, що весь цей край, весь люд очолює.
Тож рід пеласгів, що з полів цих живиться,
Від мене, звісно, йменувався, владаря.
На всій землі тій правлю, де Стрімон пливе
Священний, — ген од західного берега.
В моєму володінні — і перребів край,

І землі, що за Піндом, де Пеонія,
Й Додонські гори. Води моря піняві —
Це межі наші. До тих меж — усе моє.
А цю рівнину названо Апійською
На честь того, хто став рятівником її.
Це — Апіс, що з Навпакта завітав сюди,
Божественний зцілитель, Аполлона син.
Од чудиськ людожерних геть очистив він
Цей край — од лютих змііїв, що зродила їх
Земля в часи минулі, роздратована
Кровопроливттям давнім та осквернення.
Цілющим хистом Апіс цій біді зумів
Зарадити, тому-то своє ймення він
У молитвах аргоських завжди чутиме.
Про мене, отже, знаєш. Розкажи тепер
І ти про себе, про свій рід, лиш коротко:
У нас не полюбляють велемовності.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Скажу і чітко, й стисло: ми — аргів'янки,
Й походим од корови, дітьми славної.
Я доведу це, лиш дозволь продовжити.

В О Л О Д А Р

Не вірю своїм вухам, о мандрівниці,
Що ви, котрих тут бачу, — родом з Аргосу!
Ви більше схожі на жінок із Лівії,
Аніж на арголідських. Ще ж і Ніл таких,
Як ви от, смагловидих, міг би вивести.
Та й кіпрські риси — відпечатки батьківські —
На ваших лицях можна запримітити.
Нагадуєте й кочівниць із Індії,
Що їздять на верблюдах через землі ті,

Котрі сягають ген до Ефіопії.
А мали б луки, — ще б до амазонок вас
290 Я прирівняв, до дів, що м'ясом живляться.
Але кажіть, хай знаю, як це з Аргосом
Ваш рід, чужинки, міг би бути зв'язаний.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Хіба ж не сторожила, за переказом,
Іо прекрасна Гери храм тут, в Аргосі?

В О Л О Д А Р

Аякже. Цей переказ добре знаний всім.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

А те, що Зевс кохався з нею, смертною?

В О Л О Д А Р

Авжеж. І те, що Гері стало звісно це.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

А як боги верховні помирилися?

В О Л О Д А Р

В корову обернула Гера жінку цю.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

300 І все ще Зевс кохався з пишнорогою?

В О Л О Д А Р

Кохався, кажуть, не як Зевс — як бик уже.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

А що на це дружина владна Зевсова?

В О Л О Д А Р

Зіркого стража до Іо приставила.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

А хто ж то пастухом тим, усевидцем був?

В О Л О Д А Р

Син Геї — Аргос, що його Гермес убив.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

А ще яке нещасній зло придумала?

В О Л О Д А Р

Послала ґедзя, що корів жалом жене.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Його на Нілі називають оводом.

В О Л О Д А Р

І він Іо-корову з краю в край погнав.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

310 Так-так. І це я знаю. Все збігається.

В О Л О Д А Р

Примчала до Каноба і до Мемфіса.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Відчувши доторк Зевса, — завагітніла.

В О Л О Д А Р

І хто ж Іо-корови й Зевса сином став?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Епаф; ім'я це — порятунку свідчення.

В О Л О Д А Р

А від Епафа з бігом часу хто родився?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Землі найбільша частка — славна Лівія.

В О Л О Д А Р

Ну, а який від неї пагін роду зріс?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Синів двох батько — Бел, мого отця отець.

В О Л О Д А Р

Назви ж іменння батька велемудрого.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

320 Данай. А в його брата — п'ятдесят синів.

В О Л О Д А Р

Скажи ж, як він, твій дядько, називається.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Єгипт. Пізнавши мого роду витоки,
Сприяй громадці нашій: ми ж аргів'янки.

В О Л О Д А Р

Ви справді, бачу, із землею Аргосу
Пов'язані віддавна. Отчий дім, однак,
Чому лишили? Що за доля стріла вас?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Володарю пеласгів, різні біди є:
Своїм відтінком кожна з них позначена.
Бо хто б то міг подумать, що, тікаючи
Од шлюбу, нам гидкого, приб'ємося ми
До Аргосу, колиски роду нашого?

В О Л О Д А Р

Про що ж богів тутешніх ви благаєте,
Прибравши білим руном свіже віття це?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Синам Єгипта за слугу не хочу буть.

В О Л О Д А Р

Чи справа в гніві, чи про честь ідеться тут?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Чи хто з маєтних продавався з радістю?

В О Л О Д А Р

Але ж домів могутність саме так росте.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Легкий це засіб також проти вбогості.

В О Л О Д А Р

Як посприять вам, щоб богам подобатись?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

340 Синам Єгипта не віддай, благаємо!

В О Л О Д А Р

Хіба ж то легко — розпочать війну нову?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Але ж по нашім боці Правда виступить.

В О Л О Д А Р

Якщо вона й спочатку захищала вас.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Шануй твердині: ти — біля керма стоїш.

В О Л О Д А Р

Тремчу, гілки ці вздрівши на жертовнику.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Важкий гнів Зевса, прохачів захисника.

КОММОС

Х О Р

С т р о ф а I

Згляньсь і вислухай, славний володарю!
Ти ж — Палехтона син, правиш пеласгами.
Бачиш, я захисту, бідна втікачка, жду.
Наче теличка та, що її вовк загнав
Ген на гору круту,
Й мукає там, тужить вона —
Може, пастух зачує.

В О Л О Д А Р

Я бачу в тіні віток свіжозрізаних
Юрбу чужинок — до богів припали всі.
Біди б нам ці захожі з роду нашого
Не принесли, якоїсь несподіванки
Чи ворожнечі (лиха б не накликати!)

Х О Р

А н т и с т р о ф а I

Згляньсь, Фемідо, й ти над утікачками,
Дочко, дораднице Зевса прихильного!
Ти ж — до молодшої, старший, прислухайся:
Нашій біді зарадь — не жалкуватимеш:
Радо приймають-бо
Вічні боги в храмах своїх
Жертву із рук невинних.

В О Л О Д А Р

Не до мого ви пригорнулись вогнища
Домашнього: все місто — під загрозою,
Тож люд нехай рішає, як нам бути тут.
Щось обіцять не можу, поки в справі цій
З усім своїм народом не пораджуся.

Х О Р

С т р о ф а II

Твій край — це ти. Ти — це народ увесь.
Сам ти — найвищий суддя.
Ти — й вівтаря владар, спільного вогнища.
Словом, кивком одним, порухом скіпетра
Тут — одинокий ти лад усьому даєш,
Повеліваючи. Тож не сплямуй себе!

В О Л О Д А Р

Себе хай заплямують вороги мої!
Допомогти вам — це собі нашкодити.
Та не годиться й прохача зневажувать.
Якась безвихідь: не наважусь діяти,
Й на долю, склавши руки, страшно здатися.

А н т и с т р о ф а II

На того зваж, хто з висоти глядить
Пильно на скривджених,
Що від близьких своїх ласки жаданої,
Ставши навколішки, не домоглись таки.

Знай же: впаде на тих, хто до благань глухий,
Рано чи пізно гнів Зевса-Захисника.

В О Л О Д А Р

А як сини Єгипта заявлять на вас,
Рідню найближчу, своє право, спершися
На звичай краю, хто б тоді дав відсіч їм?
Тож довести вам треба, що немає там
Закону, що їм право б надавав на вас.

Х О Р

С т р о ф а III

Вік би не знать мені мужа-гнобителя!
Краще б тікати ген, тільки за зорями
Шлях свій звіряючи, ніж на ненависний
Зважитись шлюб. Верши, правду шануючи,
Суд за велінням неба.

В О Л О Д А Р

Нелегко тут судити! За суддю мене
Не обирай. Сказав я: без людей усіх
Рішати сам не буду. Щоб не трапилось
Од громадян почути, як біда впаде:
"Захожим посприявши, отчий край згубив".

Х О Р

А н т и с т р о ф а III

Спільний прабатько наш — усевидющий Зевс —
Хто заслужив на що — точно всім виважить:
Горе — лихого жде, доброго — радісне.
Не обдурить ваги. Що ж не берешся ти
За справедливе діло?

В О Л О Д А Р

Лише в глибокій думці порятунок наш:
Немов нирець, повинна зазирнуть вона
Тверезим оком у глибінь незвідану,
Щоб ані місто не зазнало бід яких,
Ні я щоб за собою тут вини не чув.
Та й у війну вступати не годиться нам,
Але ж і вас, що впали при жертовнику,
Не гоже видавати: месник-бог тоді
Ввійшов би в дім мій, а від нього, згубного,
Й покійнику в Аїді не сховатися.
То як тут не піддатись довгим роздумам?

Х О Р

С т р о ф а IV

Що ж. Міркуй. Зважай на все. Й до гостей
Добрий будь, щирий будь.
Видавать не важся тих,
Хто в таку далінь утік
Од злоби, од гріха.

А н т и с т р о ф а IV

Не дозволь прохачів одірвать
Од богів рятівних,

О владарю цих земель!
Про важкий-бо йдеться гріх
Женихів. Пильний будь!

С т р о ф а V

Не дозволь, щоб од вівтаря цього
Нас, що припали тут, мов кобилиць, тягли,
Ухопивши за стрічки
Та за барвистий край одягу тканого.

А н т и с т р о ф а V

Добре знай: що ти вчиниш, те сповна
Дім твій, нащадки всі сплатять Аресові,
Що карає кривдника.
Зевсова влада, зваж, — найсправедливіша.

В О Л О Д А Р

Я зважив. Та жене нас хвиля ось куди:
Чи з людом, чи з богами, а війну важку
Таки вестиму. Корабель — води торкнувсь:
Налагоджено снасті, вбито цвяхи всі.
Біди ж він не уникне, хоч куди звертай.
Якщо багатства дому пограбовано,
Поповнити їх можна з допомогою
Хранителя набутків — Зевса-владаря.
Якщо не впору з язика слівце їдке,
Немов стріла, злетіло, серце вразивши, —
Зм'якшити можна терпкість мови — мовою.
А щоб не заплямитись кров'ю братньою,
Один від цього засіб: треба жертви нам
Багаті багатьом богам приносити.

450 Чи я від суперечки відхиляюся?
Хай краще помиляюсь, завбачаючи
Біду. Проти надії все ж добра я жду.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Послухай, що скажу я на закінчення.

В О Л О Д А Р

Кажи. Не пропущу я слова жодного.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Ось, бачиш, і пов'язки, й пояси в нас є.

В О Л О Д А Р

Такий жіночий одяг. Що тут дивного?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Нічого... Та ці речі знадобляться нам...

В О Л О Д А Р

Куди ти хилиш? Говори без натяків.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Якщо за нас, благальниць, не заступишся...

В О Л О Д А Р

460 То що тоді? До чого ті пов'язки тут?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Прикраси дивні збагатять богів ось цим.

В О Л О Д А Р

Говориш загадково. Напростець кажи.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Повісимось усі ми на цих статуях.

В О Л О Д А Р

Не словом — жалом серце опекла мені.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Зате зняла полуду із очей твоїх.

В О Л О Д А Р

Куди не гляну — звідусіль біда страшна
Потоком рине, і не бачу виходу:
Довкола — море. Й нікуди причалити —
Ніде не знайду рятівної гавані.
470 Адже, якщо не зважусь посприяти вам,
Ганьбу на мене, владаря, накличете;
Коли ж синів Єгипта, ваших родичів,
За мурами зустріну я з мечем в руці, —
Це теж ганебно: кров'ю чоловічою,

Йдучи жінкам на руку, землю зрошувать.
Та гнівом Зевса, втікачів захисника,
Не знехтую: ніщо так не страшить людей.
Отож, похилий батьку цих дівчат сумних,
Візьми чимшвидше в оберемок вітки ці
Й порозкладай їх ще й при інших вівтарях
І храмах наших, щоб із громадян усяк
Благальний знак побачив і не став мене
Корить: на владаря-бо всі шишки летять.
Помітять вітки — й співчуттям переймуться
Аргосці: женихів зухвальство вразить їх,
Зате до вас поставляться прихильніше.
За слабших кожен радше заступається.

Д А Н А Й

Могли б ми на щось більше розраховувать,
Ніж на твою гостинність і заступництво?
Провідників одначе з-між людей своїх
Ще дай, аби до храмів, до жертовників
Богів усіх, що краєм цим піклуються,
Я втрапив і безпечно через місто йшов,
Ми ж од тутешніх різнимося виглядом:
На Нілі й на Інаху не однаковий
Зростає люд. Відвага — насторожує,
І помилково друга може друг убить.

В О Л О Д А Р

(до воїнів)

Чужинець правду каже. Проведіть його
До вівтарів чимшвидше, до святинь міських.

500 При зустрічах помовчте, а спитає хто —
До храмів мореплавця супроводите.

(Данай відходить із супровідниками).

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Йому ти дав поради, в путь одправивши,
Мені ж як бути? Чим мене розважиш ти?

В О Л О Д А Р

Склади тут вітки, цей безмовний горя знак.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Ну ось. Поклала, як велів ти. Далі що?

В О Л О Д А Р

Тепер у гай священний, он у цей, ввійди.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Хіба ж то сховок? Таж туди проникне всяк.

В О Л О Д А Р

Не коршакам же в кігті віддаю тебе.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

До коршаків ще гірших не потрапити б!..

В О Л О Д А Р

510 Зичливий хтось до тебе — й ти зичлива будь.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Од страху дратівливим кожен робиться.

В О Л О Д А Р

Жінкам усяке страховиння мариться.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Тож словом, як і ділом, заспокій мене.

В О Л О Д А Р

Побудь сама тут — батько скоро вернеться —
А я піду і скличу громадян своїх
І спробую в них ласку до вас викликать.
А там повчу і батька, як поводитись.
Отож лишайсь на місці і богів проси,
Щоб у твоїх жаданнях помогли тобі.
520 Іду. Про що йшла мова, тим займусь тепер.
Хай Доля й Красномовність посприяють нам.

Володар відходить із рештою воїнів.

СТАСИМ ПЕРШИЙ

Х О Р

С т р о ф а I

Красо й хвало всіх владарів,
Блаженства і сили вершино,
Вислухай, Зевсе, — ми ж діти твої, —
Звільни нас од насильства,
Зверни свій гнів проти синів Єгипта,
Розметай темнобоку загибель,
Морем окрий багряним!

А н т и с т р о ф а I

Ти нам, жінкам, ласку яви,
Згадай, звідкіля йде рід наш,
Нашу праматір любив ти. Нехай
Живе переказ добрий:
Хіба ж не ти, Зевсе, Іо торкнувся?
Ми ж тобою пишаємось, батьком,
З Аргосу й ми походим.

С т р о ф а II

Сюди — давній слід нас вивів,
Матері слід на квітучім лузі,
Де вигін був соковитий; звідси,
Гнана пекучим жалом,
Ошаленіла Іо
Мчала полями племен багатьох,
Аж вузину — пінявий вир
Між двох земель — перепливла,
Так-бо тоді
Їй повеліла Доля.

А н т и с т р о ф а II

Біжить — ген по землі азійській,
Крізь пасовища фрігійські буйні,
А там — Тевтрант, що в краю мідійців,
Потім — Лідійські доли,
Гір Кілікійських кряжі,
І Памфілійські долає хребти,
Й вічних річок води стрімкі,
Й тучні поля, далі — лани,
Славні на хліб,
Де Афродіта править.

С т р о ф а III

А там — знов, бідну, той крилатий страж —
Сліпень — стрілами гонить:
У гай Зевса врожайний,
В луки, снігом напоєні,
Де б'є крилом Тіфон палкий,
Де Ніл пливе, повний вод цілющих,
Мчить, навісна, — ганебний біль
Жалить її, наслала шал
Гера сама на неї.

А н т и с т р о ф а III

І весь люд, хто в краях тих жив тоді,
Зблід, перейнятий жахом,
Дивне вгледівши диво —
Не корови й не жінки стать:
Істоти дві — в одну злились,
Напівлюдську. Всіх вона вражала.
Хто тоді зглянувсь над Іо,
Гнаною з краю в край жалом?
Хто прихистив нещасну?

С т р о ф а IV

Зустрівсь їй — вічності володар,
Він і глянувсь на неї:
Подув снаги рятівної
Всі страждання розвіяв.
Сором болісний — крик душі —
Втихнув, сплив із сльозами.
Із сім'я Зевса — правдомовна чутка йде —
Славного сина зродила.

А н т и с т р о ф а IV

Блажен він, син її, навіки.
Гучно край одгукнувся:
"Справді, цей син життєдайний —
Пагін вишнього Зевса!"
Хто ж бо, хто погасити б міг
Шал караючий Гери?
Лиш Зевс могутній. Тож Епаф — його дитя,
Рід наш іде од нього.

С т р о ф а V

Кого з богів мала б я взивати,
Кого благать, як не Зевса-батька?
Він — усемогутній, найвеличніший владар,
Усього сущого творець,
Він же — й мого роду зачинатель.

А н т и с т р о ф а V

Адже з ніким він не ділить влади,
Його закон — над усі закони,

Тож не потребує знизу вверх дивитися.
За словом — діло вмить іде:
Задум його — здійснюється тут же.

ЕПІСОДІЙ ДРУГИЙ

Повертається Данай з провідниками.

Д А Н А Й

600 Вспокійтесь, доні: Аргос посприяє нам —
Народ голосуванням справу вирішив.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

І ти втішайся, старче, добрий віснику!
Скажи, однак, точніше про це рішення,
І як там голоси розподілилися?

Д А Н А Й

Усі — на нашу користь. Аж душа моя,
Дарма, що я старий вже, звеселилася.
Зметнулися правиці, розсікаючи
Повітря, щоб таке схвалити рішення:
"Нам жити в цьому краї дозволяється
610 Безпечно й вільно, нам притулок надано.
Не сміє ні тутешній нам нашкодити,
Ні гість. Усяк повинен захистити нас,
Коли хто скривдить, а як ні, то виженуть
Такого з батьківщини і зганьблять його".
Владар пеласгів — ось хто громадян схилив
До рішення такого, застерігши їх
Од гніву Зевса, прохачів захисника.

Сказав він, що на місто, заплямоване
Подвійно (бо прибульці — це ж і родичі)
Впаде біда — покара — й буде жерти всіх.
На це аргосці — ще й не оповіщено
Голосування — підняли правиці вмить.
Піддавсь охоче мові переконливій
Пеласгів люд. На інше — воля Зевсова.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Оддаваймо ж аргосцям добром за добро,
Їм бажаючи щастя. Хай Зевс, що людей
Захищає прибулих, прибульців слова
Молитовні почувши, здійснить усе те,
Що злітатиме з уст наших нині.

Х О Р

С т р о ф а I

Вчуйте ж і нас, боги,
Зевса безсмертні діти —
Молимось ми за край цей:
Щоб не повергнув його
В буйний вогонь війни
Криком жахним Арес —
Ворог веселості.
Хай кудись далі йде
Брати криваве жниво.
Тут-бо — нас прихистити
Вся громада рішила.
Тут — у шані покривджені,
Що припали до Зевса.

А н т и с т р о ф а I

Не за мужів — за нас,
Бідних жінок, з аргосців
Кожен подав свій голос,
Усевидющий-бо Зевс,
Месник, дивись йому
В вічі, незборний бог.
Дім цей — приречений,
Де Громовержця гнів
Тяжко наліг на крівлю.
Тут — благальницям Зевса,
Міста родичкам, — шана.
Чисті, незаплямовані
Тут жертовники будуть.

С т р о ф а II

Хай же з дівочих уст
В затінку віток тих
Щира молитва злине:
Мором нехай не косить
Люду в Аргоському краї.
Кров громадянська нехай вовік
Не окропляє землі цієї.
Юнь хай війни не знає.
Хай Арес-людовбивець,
Муж Кіпріди, мечем не тне
Найніжнішого квіту.

А н т и с т р о ф а II

Старці круг вогнища
Спільно хай радяться,

Колом широким сівши.
Місту — нехай ведеться:
Зевса-бо тут шанують,
Надто — Захисника, що всьому
Лад визначає законом сивим.
Хай правителів мудрих
Завжди край цей плекає.
Впору хай до роділь спішить
Артеміда-Геката.

С т р о ф а III

Жодна чума сюди
Хай не дотягнеться,
Хай не пустошить міста
Співам і танцям чужий,
Сліз винуватець Арес
Весь край цей криком хай не повнить.
Хай цю землю далеко
Рій хвороб оминає!
Хай цілитель — Лікейський Феб —
Любить молодь аргоську!

А н т и с т р о ф а III

Хай цілорічно Зевс
Плодом добірним тут
Рясно вкриває землю.
Вівці та кози нехай
Приріст багатий дають.
Хай чує люд щедру безсмертних ласку.
Хай за це співомовці
Їх при вівтарях славлять.
З уст дівочих нехай зліта
Ліри подруга — пісня!

С т р о ф а IV

Хай рада — честі й права сторож —
Керує всім, прозорлива, в місті,
Хай про добро всенародне дбає.
Хай брати меч не спішить,
А радше мир укладе
Із чужаком — гідний, справедливий.

А н т и с т р о ф а IV

Хай люд увесь божествам отчизни
Несе дари — б'є биків жертовних —
Лавром, як предки, чоло звінчавши.
Адже свій рід шанувать —
Велить закон: третій він
Зайняв рядок на скрижалях Правди.

Д А Н А Й

Благання ваші, доні, щиро схвалюю.
Одначе не лякайтесь, як із уст моїх
Нежданe, лиховісне слово вчуєте.
З цієї вежі, що дала притулок нам,
Судно я бачу. Звіддаля пізнав його:
Вітрил відомий обрис, бік оснащений
Щитами, ніс тне хвилю; очі-отвори
За шляхом стежать, це судно сюди пливе,
Хоч нам немиле, — слухає керманича.
І веслярів он видно. Одяг білий в них,
А тіло — смагле, тож помітні здалеку.
Вже й допоміжні сили добре видно там.
На головному — вже вітрила згорнуто,
До берега на веслах те судно вже йде.

Кріпіться, доні! Спокій зберігаючи,
До вівтарів горніться. А мені пора
Піти за тими, хто нас захищатиме.
Коли ж посол чи вісник несподівано
Впаде за вами, за своєю власністю, —
Не бійтеся. Не вийде. Але все-таки
Затриматись я можу із підмогою.
З цього притулку краще ні на крок не йдіть.
Та не смутіться! Прийде час — поплатиться
Із смертних кожен, хто богами знехтував.

КОММОС

Х О Р

С т р о ф а I

Боюся, батьку! Мов на крилах, судна мчать,
Між берегом і ними — тільки мить одна!
Непереборний страх опанував мене!
Може, й не слід було бігти світ за очі?..
Холоне кров... Умліваю вся...

Д А Н А Й

Аргосці не відступлять. Жереб кинуто.
За вас, я в тому певен, будуть битися.

Х О Р

А н т и с т р о ф а I

Страшні сини Єгипта, гнівні, жадібні
До битви. Сам ти в цьому пересвідчився.

Збиті з колод важких, добре підігнаних,
Смолені судна мчать, лють — замість вітру їм,
А військо, глянь, — наче темний рій.

Д А Н А Й

Одначе й тут чимало стрінуть воїнів,
Опалених на сонці, загартованих.

Х О Р

С т р о ф а II

Не залишай нас, батьку, одинокими!
Перед насиллям ми, жінки беззахисні.
Ті — кровожерливі, повні думок лихих,
Повні підступності. Що їм жертовники? —
Ворони ж це, не люди!

Д А Н А Й

Було б чудово, якби ще й богам вони
Такими стали, як і вам, ворожими.

Х О Р

Ані тризубці, ні всі інші речі ці
Священні не врятують од насильників.
Повні зухвалості, сили безбожної,
Люті собачої, оскаженілої —
На богів не зважають.

Д А Н А Й

Прислів'я каже, що й собаку вовк заїсть,
Поживи більше в житі — не в папірусі.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Це — нелюди, потвори, одурманені
Жагою вбивства. Слід остерігатись їх.

Д А Н А Й

Похід морський не скоро споряджається
Й причалює не скоро: треба ж кинути
Шнури на берег. Навіть якорі всього
Не забезпечать, надто, коли гавані
Нема близької, коли сонце хилиться
До заходу. Бо з ніччю рій думок важких
Керманича діймає прозорливого.
Не висадить же війська, поки в гавані
Захищеній не стане весь похід морський.
Отож, коли боїшся, — до богів горнись,
А я піду й подбаю, хай з підмогою
Спішать. Аргосцям нічого жалітися
На посланця: хоч сивий, та проречистий.

Данай відходить.

СТАСИМ ДРУГИЙ

Х О Р

С т р о ф а І

Гориста земле, гідна всіх похвал!
Що буде з нами? Де в краю Апійському

Для себе темний сховок нині знайдемо?
Хай всі, мов дим, зів'ємось
Аж ген, де хмари гонить Зевс,
Щоб вітер нас розпорошив,
Щоб там, невидимі, легкі,
Щезли, мов пил безкрилий.

А н т и с т р о ф а I

Дрібний, невпинний душу дрож бере,
Тріпоче серце, спохмурніле з остраху.
Що батько з чат угледів, те жахнуло нас.
Нехай в петлі, в зашморгу
З життям розлучимося тут,
Аніж би мав нас нелюб-муж
Торкнуться. Краще хай Аїд
Нас пригортає, мертвих.

С т р о ф а II

Якби-то десь в ефірі притулитись нам,
Де вогкі хмари снігом осипаються,
На скелі стати, де й козел
Не ступав, а лиш коршак
В'є гніздо, — щоб відтіля
В прірву ми стрибнуть могли,
Перше, ніж весільна ніч
Важко ляже нам на серце.

А н т и с т р о ф а II

Тоді вже хай собаки наше тіло рвуть
На кусні, хай нам очі хижий птах клює.
Адже від болю, сліз гірких

Рятівниця наша — смерть.
Хай же смертне ложе нас,
А не шлюбне, прихистить!
Як іще б нам утекти
Од ненависного шлюбу?

С т р о ф а III

Нехай благальний лунає крик
До всіх богів, до всіх богинь!
Та як же здійсниться благання те?
Ласкавим нас поглядом, батьку, зігрій.
Зухвальців — гнівним: так сама
Правда велить. Молільниць ти
Щиро вшануй, всевладний
Зевсе, владико світу!

А н т и с т р о ф а III

Сини Єгипта в жазі сліпій,
Самці похітливі, мчать услід,
Розпалені, люті — і крик, і гик
За мною, втікачкою: прагнуть вони
Свого чимшвидше домогтись.
Та терези — в твоїй руці.
Що без твого веління
Може здійснити смертний?
Ой-ой-ой-ой-ай-ай!
Ось він, мучитель наш!
Не на судні — вже він ступив
На суходіл...
Ой-ой-ой-ой!
Чом не втонув ти в морі?..
Вже бачу його — йде сюди, мчить сюди!
Рятунку прошу, рятунку!

Ой-ой-ой-ой!
Ось він — біди початок!
Мерщій всі сюди, до вівтаря!
Рине засліплена хіть
Із кораблів — прямо на нас...
Де ти? Рятуй, владарю!

ЕПІСОДІЙ ТРЕТІЙ

З численними супровідниками входить В і с н и к — посланець синів Єгипта.

В І С Н И К

Гей же, гей! На судно!
Швидше рухайтесь!
А як ні — потягну
За волосся й залізом розпеченим
Припалю, мов рабинь, чи зітну
Голову геть з плечей!
Гей же, гей! На судно! Чи поглухли, кляті?

Х О Р

С т р о ф а I

Чом не накрила в путі
Хвиля пінна тебе
Й тих, що в пристрасті темній
На міцнозбите судно ступили.

В І С Н И К

Хай окривавлену — все ж тебе
Я затягну на судно.
Ану, рушай! Не поможе
До вівтаря припадати. Ану, ану!
Краще своїх пригадай богів
Кинутих, зраджених. Ну, рушай!

Х О Р

А н т и с т р о ф а I

Хай не побачу вовік
Вод, що годують поля,
Вод, що в тілі людини
Піняться, кров'ю живою ставши.

В І С Н И К

.....
Гей, на судно, на судно!
Йди-но мерщій,
Хочеш того чи не хочеш,
Поки тебе стусанами
Не спонукав я до послуху!

Х О Р

С т р о ф а II

Гай-гай! Гай-гай!
Краще б ти жахливою смертю,
Згинув у хлані священній,
Буйними гнаний вітрами

Ген, де на мисі піщаному
Сарпедон спочиває.

В І С Н И К

Ридай, викрикуй, клич богів — усе дарма:
Таки поїдеш на судні єгипетськім,
Хоч би який тут лемент не зчиняла ти!

Х О Р

А н т и с т р о ф а II

Ой-ой! Ой-ой!
Скільки жовчі в словах твоїх!
Скільки пихи!.. Та стривай-но:
Ніл перестріне великий
Руку зухвальця — тоді вже ти
За насильство заплатиш.

В І С Н И К

Велю тобі негайно на судно ступить
Опуклобоке. Чула? Не барись мені!
Тягтиму — то волосся не щадитиму!

Х О Р

С т р о ф а III

Ой-ой! Батеньку!
То де ж той захист богів?
Он силоміць

Тягне павук мене —
Чорне страховище.
Ой-ой-ой-ой!
О Земле! Земле моя!
Цей крик, цей страх одверни!
О Зевсе, сину Землі!

В І С Н И К

Богів тутешніх не боюсь: хіба ж вони
Мене ростили, довели до зрілості?

Х О Р

А н т и с т р о ф а III

Змія!.. Ось вона,
Двонога, люта змія
В ногу мене
Жалить. Єхидною
Так і вп'ялась вона.
Ой-ой-ой-ой!
О Земле, Земле моя!
Цей крик, цей страх одверни!
О Зевсе, сину Землі!

В І С Н И К

Якщо не зволиш тут же на судно зійти —
На шмаття тонкотканий твій хітон порву.

Х О Р

Рятуй, о володарю! Приборкай насильника!

В І С Н И К

Не одного лиш — багатьох володарів,
Синів Єгипта, скоро привітаєш ти.

Х О Р

Ви чули, старійшини? Мене тут на глум беруть!

В І С Н И К

За коси доведеться волокти всіх вас,
Якщо глухі ви й досі до велінь моїх.

Входить в о л о д а р Аргосу в супроводі воїнів.

В О Л О Д А Р

Гей, ти! Що робиш? Як тобі на ум збрело —
Пеласгів землю так ото знеславлювать?
Гадаєш, не мужі тут, а жінки живуть?
Над еллінами, варвар, насміхаєшся?
Знать, розуму позбувся чи й не мав його.

В І С Н И К

А в чому ж то я, власне, проти права йду?

В О Л О Д А Р

Забув ти, як чужинцю слід поводитись.

В І С Н И К

А як? Що загубив я, — те й вернув собі.

В О Л О Д А Р

А хто за тебе, гостя, тут поручиться?

В І С Н И К

920 Гермес — найбільший шукачеві приятель.

В О Л О Д А Р

Безбожник — а на бога покликаєшся.

В І С Н И К

Богів, котрі з-над Нілу, шанувать я звик.

В О Л О Д А Р

Місцевих, видно, й за богів не маєш ти?

В І С Н И К

Жінок — беру, хіба віднімеш силою.

В О Л О Д А Р

Торкни лиш — сам заплачеш, не отямившись.

В І С Н И К

Твої слова далекі від гостинності.

В О Л О Д А Р

До гостя-святокрадця — як по-іншому?

В І С Н И К

Піду. Й синам Єгипта сповіщу про все.

В О Л О Д А Р

Твоя турбота. А мені — це байдуже.

В І С Н И К

Але щоб я докладно все міг викласти,
Як віснику належить, — що сказать мені,
Коли спитають, де жінки й чому без них
Приходжу, хто відбив у мене родичок?
А втім, Арес не свідчень вимагатиме
В подібній справі. Не сріблом, не золотом
Рішиться спір цей: воїн не один впаде
Душа із тілом не одна розлучиться.

В О Л О Д А Р

Ім'я тебе цікавить? Що ж, дізнаєтесь
Про нього з часом — ти й твої супутники.
Щодо втікачок — лиш переконавши їх,
Забрати можеш, та ніколи — силою.
Весь люд зійшовсь на цьому: не дозволити
Тут жодного насильства. Цього рішення

Не похитнуть, як цвяха міцно вбитого.
Воно ж ані в табличку не вкарбоване,
Ні на виткім не писане папірусі, —
Ти вільне й недвозначне слово з уст моїх
Почув. А зараз — геть з очей, негіднику!

В І С Н И К

Скажу відверто: ти почав війну нову.
Мужам — і влада, й перемога суджена.

В О Л О Д А Р

Зустрінете чимало й тут мужів стійких,
Котрі питвом ячмінним не розслаблені.

(Вісник відходить. Володар звертається до хору).

А ви, набравшись духу, всі гуртом ідіть
У колі супровідниць до осель міських —
Вас охоронять мури й вежі Аргосу.
Домів громадських тут багато знайдете;
Бо й сам я не скупився, їх будуючи.
Якщо ви згодні жити вкупі з іншими, —
В нас гарні є домівки. Хто ж окремого
Житла бажає, — хай в окремім селиться.
Що припаде до серця, що приглянеться, —
Те й вибирайте. Я ж і мого краю люд —
Зарука ваша. Це — рішучий голос наш
І суд. Якого ще ждете запевнення?

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

За добро тобі, славо пеласгів, добром
Хай віддячать боги!
Лиш Даная хороброго, батька, до нас
Ти покликати зволь —
Він же мудрий порадник наш, він і вожак,
Тож насамперед хочем од нього почуть,
Де б годилось нам жити, бо зайшлих людей
Оббрехати, знеславити може будь-хто.
Сподіваймось, одначе, на краще!

(Володар відходить).

Із хвалою, погідно, співучим гуртом
У прославлене місто ввійдімо!
Ви, прислужниці-подруги, станьте всі так,
Як Данай згідно з жеребом кожній велів
Нам за придане бути в дорозі.

В супроводі воїнів входить Д а н а й.

Д А Н А Й

Аргосцям, доні, ви молитись маєте,
Як олімпійцям, і складати жертви їм,
За нас-бо заступились, не вагаючись.
Мене прихильно вислухали, родича,
Що оповів їм про братів-негідників.
Дали мені ще й збройних охоронників,
Мій вік пошанувавши, сивину мою,
І щоб ударом списа хтось не вклав мене
Зненацька, назавжди цей край знеславивши.
За доброту — їм вдячність виявляйте ви
Найвищу, й тільки нею тут керуйтеся.
Як щиросердну настанову батьківську

Впишіть і цю ще до раніше вписаних.
Новій же дружбі тільки час ціну складе.
А йдеться про чужинця — тут усяк готов
Злословити, бо наклеп — річ поквапліва.
Не осоромте ж батька: не один-бо муж
На вашу юність ласо поглядатиме.
У небезпеці — й плід, що соком повниться:
Солодке й смертних вабить, і тварин усіх —
Чотириногих і крильми оснащених.
1000 А втім, сама Кіпріда нам підказує,
Що на порі вже — і рвемо любові цвіт.
Тому-то ніжна врода перехожому
Схвилює серце, от і прикипить до вас,
Піддавшись вабі, поглядом пожадливим.
Та не зазнаймо знов того, від чого ми
Тікали, стільки горя й моря змірявши!
Хай ворог не радіє, ми — не плачемо,
Спіткнувшись. Дві ж оселі дожидають нас:
Одну Пеласг дає нам, другу — люд його,
1010 До того ж — безвідплатно. Щастя рідкісне!
Лиш пам'ятайте засторогу батьківську:
Цнотливість бережіть ви над життя своє.

П Р О В І Д Н И Ц Я Х О Р У

Боги всім іншим, батьку, хай піклуються,
А щодо мого цвіту — ти спокійний будь!
Допоки доля не снує стежок нових, —
Не сумнівайся: я стару топтатиму.

ЕКСОД

Данаїди у супроводі прислужниць ідуть до міста.

Х О Р

С т р о ф а I

Час рушать нам. Вихваляйте ж
Тих, що в ласці край цей мають, —
Усевишніх, — що прадавнє
Побережжя Ерісінське,
Всеблаженні, заселили!
Одгукніться й ви, служниці, —
Возвеличмо край пеласгів!
Спів гучний наш — не для Нілу:
Неосяжне, тихоплинне
Гирло славить більш не будем!

А н т и с т р о ф а I

Їм уклін наш — цим потокам,
Що пливуть тут, живодайні,
Й поять ниви цього краю,
Розбігаються струмками,
Блискотливі, щоб і луг весь
Перейнявся медоцвітом.
Артемідо, згляньсь над нами,
О пречиста! Хай Кіпріда
Не впровадить під ярмо нас!
Ворогів хай це спіткає!

Х О Р П Р И С Л У Ж Н И Ц Ь

С т р о ф а II

В пісні щирій як Кіпріди не згадать нам?
Її влада — побіч Зевса, як і в Гери.

Їй пошана, хитромудрій,
За діла всі пречудовні!
Завжди вслід їй, невідступні, йдуть, мов діти:
Владна Пристрасть і Намова,
Що поразки ще не знала;
І Гармонія — постійно там, де матір,
Де й Ероти щебетливі.

А н т и с т р о ф а II

Жах бере нас перед вітром супротивним,
Боїмось ми гуку битви, ран і крові.
Гей, чому ж то вітер буйний
Вслід за нами гнав погоню?
Що судилось, — те, одначе, статись мусить.
Поза Зевса мисль високу
Не сягти нам, не прозріти.
Скільки ж доль тих, доль дівочих споконвіку
Шлюб, зламавши, під ярмо брав!

Х О Р Д А Н А Ї Д

Хай же Зевс обереже нас
Од руки синів Єгипта!

Х О Р С Л У Ж Н И Ц Ь

Це найвище було б щастя!

Х О Р Д А Н А Ї Д

Що судилось, — невідхильне.

Х О Р С Л У Ж Н И Ц Ь

Майбуття ж ти не вгадаєш.

Х О Р Д А Н А Ї Д

1060 Як же зором охопила б
Задум Зевса — млу бездонну?

Х О Р С Л У Ж Н И Ц Ь

Будь помірна і в благаннях.

Х О Р Д А Н А Ї Д

Про яку ж тут мовиш міру?

Х О Р С Л У Ж Н И Ц Ь

Вдовольняйсь тим, що боги шлють.

Х О Р Д А Н А Ї Д І С Л У Ж Н И Ц Ь

С т р о ф а III

Зевсе владний, відверни
Шлюб ненависний од нас!
Біль Іо-вигнанки
Ти цілющим дотиком
Одігнав, пригасив,
1070 Одчуть їй дав
Благодатну міць свою.

А н т и с т р о ф а III

Дай і нам узяти верх:
Горя — крихту лиш одмір,
Щастя — скромну частку.
Й ще одне благання: хай
Правда йде Правді вслід,
По стежці тій,
Що вказало божество.

1. Зевс — батько всіх олімпійських богів, син Кроноса і Реї.
2. Ніл — велика ріка країни Єгипту.
10. Єгипет — син єгипетського царя Бела. Епонім країни Єгипту.
11. Данай — син Бела, брат Єгипта.
15. Аргос — столичне місто Арголіди в Пелопоннесі.
15-16. ...Почався наш рід од корови... — Під коровою треба розуміти Іо — дочку царя Аргосу, коханку Зевса. Ревнива дружина Зевса — Гера обернула Іо в корову й наказала багатоокому велетню Аргосу стерегти її. Коли Гермес убив Аргоса, Гера наслала на Іо жахливого ґедзя, який всюди переслідував її.
21-22. Оливні гілки, Що їх вовною ми обмотали. — Такі гілки означають прохання захисту.
30. Із Єгипту юрба чоловіча... — Мова йде про 50 синів Єгипта.
38. Своїх сестер двоюрідних... — Йдеться про 50 дочок Даная.
41-43. Зевсовий пагін-бичок... син Іо-корови. — Мається на увазі син Іо-корови — Епаф.
46. Ймення про Зевсів нагадує доторк. — "Епаф" означає по-грецькому — "дотик". За міфом, Епаф народився від дотику Зевсової руки.
58. Гнана яструбом хижим жона Терея. — Терей — фракійський цар. Його дружина — афінська царівна Прокна, аби помститися чоловікові за зраду, вбила свого сина Ітіса. Зевс перетворив її на соловейка. З того часу вона оплакує своє дитя жалібним стогоном — "Ітіс, Ітіс..."
64. ...на ладу іонійському... — Йдеться про особливий вид голосіння, що супроводжувався биттям у груди, заламуванням рук тощо.
109. Ата — богиня, що втілювала засліплення, яке вело до злочину, а тому й до загину. У трагіків Ата — суддя і месниця за злочини, подібно до Немезіди й Еріній.

115. Апія — давня назва Аргоської рівнини, пойменована на честь Аполлонового сина й провісника Апія.
119. Одяг сідонський — одяг з тонкого полотна, що вироблявся у фінікійському місті Сідон.
142. Цнотлива дочко Зевса... — Мова йде про богиню Артеміду, захисницю дівочості.
216. Ясного Феба, що з небес тікав колись. — Згідно з міфом, варіант якого зустрічаємо і в Гомера, Аполлон (Феб) був вигнаний з неба Зевсом і мусив спокутувати провину тяжкою фізичною працею.
220. Тризубець бачу, можновладця-бога знак. — Мається на увазі атрибут морського бога Посейдона.
222. Гермес — син Зевса і Майї, вісник богів, відводив також душі померлих до Аїду.
252. Палехтон — цар пеласгів.
254. Пеласги — народ, який жив на території Давньої Греції ще до приходу туди греків.
256. Стримон — річка у Фессалії.
258. ...перребів край. — Перреби — войовниче плем'я у Фессалії.
259. Пінд — гориста місцевість у Фессалії.
Пеонія — місцевість у північно-західній Греції.
260. Додонські гори — гори в Епірі.
262. Апіс — первісно був, напевно, демоном води.
311. Каноб — на думку Есхіла, місто на краю єгипетської землі.
Мемфіс — давня столиця Єгипту.
314. Епаф — див. прим. до рр. 41-43.
318. Бел — син Посейдона й німфи Лівії, батько Єгипта і Даная.
359. Феміда — друга законна дружина Зевса, дочка Урана й Геї.
416. Аїд — царство померлих.
433. Арес — у давньогрецькій міфології бог війни.
495. Інах — батько Іо, син Океана й Тетії, бог однойменної річки, перший цар Аргосу. Тут, очевидно, йдеться про Аргоську рівнину.
542. ...вузину — пінявий вир... — Мається на увазі протока Босфор.
548. Тевтрант — міфічний цар Мідії, країни, що займала частину Малої Азії та сучасного Ірану.
547-551. Мідія, Лідія, Кілікія, Памфілія — країни в Малій Азії.

555. Афродіта — богиня краси й кохання.
560. Тіфон — велетень, уособлення вогняних, руйнівних сил землі. Тут: спекотний південний вітер.
677. Артеміда-Геката. — Артеміда часто ототожнювалася з Гекатою — богинею Місяця та чаклунства.
686. Лікейський Феб — Аполлон.
761. Поживи більше в житі — не в папірусі. — Давні греки харчувалися переважно хлібом, а єгиптяни — папірусною тростиною. У зв'язку з цим греки, на думку Есхіла, переважають єгиптян.
870. Сарпедон — цар Лікії, міфічний герой Троянської війни.
952. ...питвом ячмінним не розслаблені. — Улюбленим напоєм давніх єгиптян було ячмінне пиво.
1000. Кіпріда — одне з імен Афродіти походить від острова Кіпру, де народилась Афродіта.
1020. Побережжя Ерісінське. — Ерісін — річка в Арголіді.
1042. Пейто — богиня, яка уособлювала мистецтво переконання.
1044. Гармонія — богиня згоди й ладу, дочка Ареса й Афродіти.
1045. Ерот — бог кохання. Існувало також уявлення про багатьох Еротів.

--— КІНЕЦЬ —--